

11. 6. 2018

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Precedentní rozhodnutí SDEU a mezinárodní investiční arbitráž

Doslova šokující zprávu ze světa mezinárodních arbitráží, generujících z dvoustranných mezinárodních dohod o podpoře a ochraně investic (tzv. Bilateral Investment Treaties ve zkratce „BIT“ dle kontextu), přinesl Rozsudek Soudního dvora Evropské unie (dále jen „EU“) ze dne 6. března 2018 ve věci C-284/16, jehož předmětem byla žádost o rozhodnutí o předběžné otázce na základě článku 267 SFEU, podaná rozhodnutím Bundesgerichtshof (Spolkový soudní dvůr, Německo) ze dne 3. března 2016, doručeným Soudnímu dvoru Evropské unie (dále jen „SDEU“ nebo „Soudní dvůr“) dne 23. května 2016, v řízení vedeném Slowakische Republik (Slovenskou republikou) proti nizozemské obchodní společnosti Achmea BV.

Ač je to k nevíře, SDEU definitivně zakázal rozhodčí doložky v mezinárodních dvoustranných dohodách o podpoře a ochraně investic, uzavřené mezi jejich - do tohoto rozsudku suverénními - signatáři, kterým jsou kromě jiných i členské státy EU. Předmětem následujícího příspěvku nebude detailní rozbor předmětného rozhodnutí, jehož podstatné části jsou uvedeny v textu příspěvku, ale pouze první seznámení českého čtenáře s jeho obsahem a závěry.

Předmětem přezkumu souladu s právem EU ze strany SDEU byla BIT, která byla uzavřena v roce 1991 a vstoupila v platnost dne 1. ledna 1992, a to [Dohoda o podpoře a ochraně investic mezi ČSFR a Nizozemským královstvím](#) (ve zkratce „BIT“ dle kontextu rozlišovat od BIT jakožto obecného označení dvoustranné mezinárodní dohody o podpoře a ochraně investic).

Podle čl. 3 odst. 1 BIT se každá smluvní strana zavázala, že zabezpečí investicím investorů druhé smluvní strany nestranné a spravedlivé zacházení a nebude nepřiměřenými nebo diskriminačními opatřeními poškozovat správu, řízení, udržování, používání, využití nebo dispozici s investicemi těchto investorů. Podle článku 4 BIT každá smluvní strana zajistí, aby platby související s investicemi mohly být volně převáděny, zejména v případě zisků, úroků a dividend, ve volně směnitelné měně bez nežádoucích omezování nebo prodlení.

Rozhodčí doložka obsažená v BIT mezi Nizozemím a ČSFR

Článek 8 uvedené dohody stanoví:

- "Všechny spory mezi jednou smluvní stranou a investorem druhé smluvní strany týkající se jeho investice budou pokud možno, vyřešeny přátelsky.
- Každá smluvní strana tímto souhlasí, že podřídí spor uvedený v odstavci 1 tohoto článku

rozhodčímu soudu, jestliže se spor nepodařilo vyřešit přátelsky ve lhůtě šesti měsíců od doby, kdy jedna strana ve sporu o takové řešení sporu požádala.

- Rozhodčí soud uvedený v odstavci 2 tohoto článku bude pro každý jednotlivý případ ustaven takto: každá strana ve sporu určí jednoho rozhodce a tito dva rozhodci určení tímto způsobem vyberou předsedu, který bude občanem třetího státu. Každá strana ve sporu určí svého rozhodce ve lhůtě dvou měsíců a předseda bude jmenován ve lhůtě tří měsíců od doby, kdy investor oznámil smluvní straně své rozhodnutí předat spor rozhodčímu soudu.
- Nebylo-li uskutečněno jmenování ve shora uvedené době, každá strana ve sporu může požádat předsedu rozhodčího soudu obchodní komory ve Stockholmu, aby provedl potřebná jmenování. Je-li předseda občanem jedné smluvní strany nebo brání-li mu nějaká překážka ve splnění tohoto úkolu, bude požádán místopředseda, aby provedl potřebná jmenování. Je-li i místopředseda občanem jedné smluvní strany nebo brání-li také jemu nějaká překážka ve splnění tohoto úkolu, bude požádán o provedení potřebného jmenování služebně nejstarší člen rozhodčího soudu, který není občanem žádné smluvní strany.
- Rozhodčí soud stanoví svá procesní pravidla za použití rozhodčích pravidel Komise OSN pro mezinárodní právo obchodní (UNCITRAL).
- Rozhodčí soud bude rozhodovat na základě zákona a přihlédne zejména, nikoliv však výlučně:
  - k platnému právu smluvní strany, o kterou se jedná;
  - k ustanovením této Dohody a jiných příslušných dohod uzavřených mezi smluvními stranami;
  - k ustanovením zvláštních dohod, které se týkají investic;
  - k obecným zásadám mezinárodního práva.
- Rozhodčí soud rozhoduje většinou hlasů; takové rozhodnutí bude pro strany ve sporu konečné a závazné.“

Německé právo

Protože sídlem rozhodčího soudu byl Frankfurt nad Mohanem, rozhodným právem bylo německé právo. Podle § 1059 odst. 2 Zivilprozessordnung (občanský soudní řád) může být rozhodčí nále zrušen, jen pokud se prokáže některý z důvodů pro zrušení, které jsou uvedeny v tomto ustanovení, mezi které patří neplatnost rozhodčí smlouvy podle práva, kterému ji smluvní strany podřídily, a rozpor uznání nebo výkonu rozhodčího nálezu s veřejným pořádkem.

Spor v původním řízení a předběžné otázky

Slovenská republika jako právní nástupce České a Slovenské Federativní republiky nastoupila dne 1. ledna 1993 do práv a povinností posledně uvedené vyplývajících z BIT a 1. května 2004 přistoupila k Evropské unii.

V rámci reformy svého systému zdravotnictví Slovenská republika otevřela v roce 2004 slovenský trh vnitrostátním a zahraničním hospodářským subjektům poskytujícím soukromé zdravotní pojištění. Společnost Achmea, která je podnikem patřícím do nizozemské pojišťovací skupiny, poté, co získala povolení působit jako zdravotní pojišťovna, založila na Slovensku dceřinou společnost, do níž vložila kapitál a prostřednictvím které na slovenském trhu poskytovala soukromé zdravotní pojištění.

V průběhu roku 2006 Slovenská republika částečně opustila liberalizaci trhu v oblasti soukromého

zdravotního pojištění. Zákonem ze dne 25. října 2007 zejména zakázala rozdělování zisků plynoucích z činností v oblasti soukromého zdravotního pojištění. Následně Ústavný soud Slovenskej republiky nálezem ze dne 26. ledna 2011 rozhodl, že tento zákaz je v rozporu se slovenskou ústavou a Slovenská republika zákonem, který nabyl účinnosti dne 1. srpna 2011, rozdělování zisků opět povolila.

Vzhledem k tomu, že společnost Achmea zastávala názor, že jí Slovenská republika způsobila škodu, zahájila v říjnu 2008 proti tomuto členskému státu rozhodčí řízení na základě článku 8 BIT.

V rámci tohoto rozhodčího řízení vnesla Slovenská republika námitku nedostatku pravomoci rozhodčího soudu. V této souvislosti tvrdila, že vzhledem k jejímu přistoupení k EU je využití rozhodčího soudu, které je stanoveno v čl. 8 odst. 2 BIT, neslučitelné s unijním právem. Mezitímním rozhodčím nálezem ze dne 26. října 2010 rozhodčí soud tuto námitku zamítl. Návrhy na zrušení tohoto nálezu, které Slovenská republika podala u německých soudů, nebyly v prvním a odvolacím stupni úspěšné.

Rozhodčím nálezem ze dne 7. prosince 2012 rozhodčí soud uložil Slovenské republice povinnost zaplatit společnosti Achmea náhradu škody a úroky ze základní částky ve výši 22,1 milionu eur. Slovenská republika podala žalobu na zrušení tohoto rozhodčího nálezu k Oberlandesgericht Frankfurt am Main (Vrchní zemský soud ve Frankfurtu nad Mohanem, Německo). Vzhledem k tomu, že tento soud žalobu zamítl, Slovenská republika podala proti tomuto rozhodnutí kasační opravný prostředek k Bundesgerichtshof (Spolkový soudní dvůr, Německo).

Předložení věci SDEU ze strany Bundesgerichtshofu

Bundesgerichtshof jako předkládající soud připomněl, že od přistoupení Slovenské republiky k EU dne 1. května 2004 představuje BIT dohodu mezi členskými státy, takže v případě rozporu mají ustanovení unijního práva přednost v oblastech, které upravují, před ustanoveními BIT.

V této souvislosti vyjádřila Slovenská republika pochybnosti o slučitelnosti rozhodčí doložky, která je uvedena v článku 8 BIT, s články 18, 267 a 344 SFEU. I když předkládající soud tyto pochybnosti nesdílí, měl přesto za to, že vzhledem k tomu, že Soudní dvůr o takovýchto otázkách ještě nerozhodl, a že tyto otázky mají velký význam vzhledem k množství dvojstranných investičních smluv, které jsou stále platné mezi členskými státy a které obsahují srovnatelnou rozhodčí doložku, je nezbytné předložit Soudnímu dvoru žádost o rozhodnutí o předběžné otázce za účelem rozhodnutí sporu, který projednává.

Připomeňme, že čl. 267 SFEU[1] zakládá pravomoc SDEU v otázkách (i) výkladu Smluv a v otázkách (ii) platnosti a výkladu aktů přijatých orgány, institucemi a jinými subjekty Unie, a dává možnost soudům členských států obrátit se na SDEU s předběžnou otázkou, a povinnost soudu členského státu obrátit se na SDEU s předběžnou otázkou vždy, pokud jde o soud poslední instance, proti jehož rozhodnutí již neexistuje žádný opravný prostředek podle vnitrostátního práva.[2]

Čl. 344 SFEU, který byl rovněž předmětem zde traktovaného rozhodnutí, pak stanoví, že „Členské státy se zavazují, že spory o výklad nebo provádění Smluv nebudou řešit jinak, než jak stanoví Smlouvy.“

Zprvce Bundesgerichtshof jako předkládající soud vyjádřil pochybnosti o použitelnosti čl. 344 SFEU, a uvedl, že z předmětu a účelu tohoto ustanovení vyplývá, že se nevztahuje na spory mezi jednotlivcem a členským státem, i když to z jeho znění jasně nevyplývá.

Zadruhé Bundesgerichtshof jako předkládající soud vznesl otázku, zda čl. 267 SFEU brání takové rozhodčí doložce, jako je rozhodčí doložka dotčená ve věci v původním řízení.

V této souvislosti nejprve Bundesgerichtshof zdůraznil, že rozhodčí řízení samo o sobě nezajišťuje jednotné použití unijního práva, které má zajistit čl. 267 SFEU. Ačkoli podle čl. 8 odst. 6 BIT musí rozhodčí soud přihlídnout k unijnímu právu a v případě rozporu ho musí přednostně použít, nemá možnost předložit Soudnímu dvoru žádost o rozhodnutí o předběžné otázce vzhledem k tomu, že nemůže být považován za „soud“ ve smyslu článku 267 SFEU.

Bundesgerichtshof má dále za to, že jednotný výklad unijního práva je přesto možné v projednávaném případě považovat za zajištěný, protože před výkonem rozhodčího nálezu může být požádán státní soud, aby přezkoumal slučitelnost rozhodčího nálezu s unijním právem, a v případě potřeby může Soudnímu dvoru předložit žádost o rozhodnutí o předběžné otázce. Kromě toho podle § 1059 odst. 2 bodu 2 písm. b) občanského soudního řádu je rozpor uznání nebo výkonu rozhodčího nálezu s veřejným pořádkem důvodem pro zrušení takového nálezu.

Jak Soudní dvůr rozhodl v souvislosti s rozhodčími nálezy vydanými ve sporech mezi jednotlivci, kontrolní pravomoc vnitrostátních soudů ve věci rozhodčích nálezů, které se týkají sporů mezi jednotlivcem a členským státem, může být platně omezena jen na porušení základních ustanovení unijního práva. Tato okolnost nemusí způsobovat, že taková rozhodčí doložka, jako je ta, o kterou se jedná ve věci v původním řízení, je v rozporu s článkem 267 SFEU.

A konečně, Bundesgerichtshof dodal, že SDEU již rozhodl, že **mezinárodní dohoda, která mimo institucionální a soudní rámec Unie počítá s vytvořením zvláštního soudu pověřeného výkladem a uplatňováním ustanovení BIT, je slučitelná s unijním právem, pokud neohrožuje autonomii unijního právního řádu.** Soudní dvůr nevyjádřil žádné výhrady k vytvoření soudního systému, jehož cílem by v podstatě bylo řešení sporů týkajících se výkladu nebo uplatňování samotných ustanovení příslušné mezinárodní dohody a který by nezasahoval do pravomocí soudů dotyčných členských států týkajících se výkladu a uplatňování unijního práva ani do jejich možnosti, případně povinnosti požádat Soudní dvůr o rozhodnutí o předběžné otázce. Rozhodčí soud, o který se jedná ve věci v původním řízení, musí přitom rozhodnout právě o porušení ustanovení BIT, která musí vykládat ve světle unijního práva a zejména ustanovení upravujících volný pohyb kapitálu.

K předběžným otázkám

Podstatou první a druhé otázky předkládajícího soudu, jimiž je třeba se zabývat společně, je, zda musí být články 267 a 344 SFEU vykládány v tom smyslu, že brání takovému ustanovení, obsaženému v mezinárodní dohodě uzavřené mezi členskými státy, jako je článek 8 BIT, podle něhož investor z jednoho z těchto členských států může v případě sporu týkajícího se investic v druhém členském státě zahájit řízení proti posledně uvedenému členskému státu před rozhodčím soudem, jehož pravomoc je tento členský stát povinen uznat.

SDEU připomněl, že podle jeho ustálené judikatury platí, že mezinárodní dohoda nemůže zasahovat do vymezení pravomocí stanoveného Smlouvami, a tedy ani do autonomie právního systému EU, jehož dodržování zajišťuje SDEU. Tato zásada je zakotvena zejména v článku 344 SFEU, podle kterého se členské státy zavazují, že spory o výklad nebo provádění Smluv nebudou řešit jinak, než jak stanoví Smlouvy.[3]

Podle ustálené judikatury SDEU rovněž platí, že autonomie unijního práva je jak z hlediska práva

členských států, tak z hlediska mezinárodního práva odůvodněna vzhledem k podstatným charakteristickým rysům EU a jejího práva, které se týkají zejména ústavněprávní struktury EU a samotné povahy uvedeného práva.

Unijní právo se totiž vyznačuje tím, že vychází z autonomního pramene tvořeného Smlouvami, svou předností před právem členských států a přímým účinkem celé řady ustanovení použitelných ve vztahu k jejich státním příslušníkům i ve vztahu k samotným členským státům. Takovéto charakteristické rysy daly vzniknout strukturovanému systému na sobě navzájem záviselých zásad, norem a právních vztahů, jimiž jsou vzájemně vázány sama EU a její členské státy, jakož i členské státy mezi sebou.[4]

Unijní právo tedy spočívá na základním předpokladu, že každý členský stát sdílí se všemi ostatními členskými státy řadu společných hodnot, na nichž je EU založena, jak je uvedeno v článku 2 SFEU, a uznává, že s ním ostatní členské státy tyto hodnoty sdílejí. Tento předpoklad znamená - a zároveň odůvodňuje - existenci vzájemné důvěry členských států v uznávání těchto hodnot, a tím i v dodržování unijního práva, které tyto hodnoty zakotvuje. Právě v této souvislosti je na členských státech, aby zejména na základě zásady loajální spolupráce zakotvené v čl. 4 odst. 3 prvním pododstavci SEU zajistily na svých územích uplatňování a dodržování unijního práva a aby učinily všechna vhodná obecná nebo zvláštní opatření k plnění závazků, které vyplývají ze Smluv nebo z aktů orgánů Unie.[5]

V zájmu zachování specifických rysů a autonomie unijního právního řádu zavedly Smlouvy soudní systém určený k zajištění soudržného a jednotného výkladu unijního práva.[6]

V tomto rámci přísluší podle článku 19 SEU vnitrostátním soudům a Soudnímu dvoru, aby zaručily plné uplatňování unijního práva ve všech členských státech a soudní ochranu práv, která pro jednotlivce z unijního práva vyplývají.[7]

Stěžejním prvkem celého takto koncipovaného soudního systému je zvláště řízení o předběžné otázce upravené v čl. 267 SFEU, které má za cíl - prostřednictvím nastoleného dialogu mezi jednotlivými soudy, konkrétně mezi Soudním dvorem a soudy členských států - zajistit jednotný výklad unijního práva, čímž umožňuje zaručit jeho soudržnost, plný účinek a autonomii a v konečném důsledku i specifický charakter práva zavedeného Smlouvami.[8]

Za tímto účelem je třeba podle SDEU ověřit, zda se spory, v nichž má rozhodovat rozhodčí soud uvedený v článku 8 BIT, mohou týkat výkladu nebo uplatňování unijního práva.

Vzhledem k povaze a charakteristickým rysům unijního práva uvedeným v bodě 33 zde traktovaného rozsudku SDEU přitom toto právo musí být považováno za součást práva platného v každém členském státě a práva vyplývajícího z mezinárodní dohody mezi členskými státy. Z toho pak podle názoru SDEU vyplývá, že na základě obou těchto důvodů bude rozhodčí soud uvedený v článku 8 BIT případně vykládat, nebo dokonce uplatňovat unijní právo, zejména ustanovení týkající se základních svobod, včetně svobody usazování a volného pohybu kapitálu.

Zadruhé je podle SDEU nutno ověřit, zda je takový rozhodčí soud, jako je ten, který je uveden v článku 8 BIT, součástí soudního systému EU, a zejména, zda může být považován za soud členského státu ve smyslu čl. 267 SFEU. Skutečnost, že soud vytvořený členskými státy je součástí soudního systému EU, má totiž za následek, že jeho rozhodnutí podléhají mechanismům, které zaručují plnou efektivitu unijního práva.[9]

Rozhodčí soud není součástí soudního systému členského státu

V posuzovaném případě dospěl SDEU k závěru, že rozhodčí soud rozhodující v původním řízení není součástí soudního systému zavedeného v Nizozemsku nebo na Slovensku. Kromě toho právě výjimečná povaha soudní pravomoci tohoto soudu – v porovnání se soudy těchto dvou členských států – je jedním z hlavních důvodů existence článku 8 BIT. Tento charakteristický rys rozhodčího soudu dotčeného v původním řízení vede k tomu, že tento soud nelze v žádném případě považovat za „soud členského státu“ ve smyslu čl. 267 SFEU. Z toho vyplývá, že takový soud, jako je ten, který je uveden v článku 8 BIT, nemůže být považován za „soud členského státu“ ve smyslu čl. 267 SFEU, a není proto oprávněn požádat SDEU o rozhodnutí o předběžné otázce.

SDEU dále konstatoval, že podle čl. 8 odst. 7 BIT je rozhodnutí rozhodčího soudu konečné. Kromě toho podle čl. 8 odst. 5 BIT tento rozhodčí soud stanoví svá procesní pravidla za použití rozhodčích pravidel UNCITRAL, a zejména si zvolí své sídlo, a v důsledku toho právo použitelné na postup upravující soudní přezkum platnosti nálezu, kterým řeší spor, jenž mu byl předložen. V projednávaném případě si rozhodčí soud zvolil za své sídlo Frankfurt nad Mohanem, což znamená, že německé právo je právem, které se použije pro postup upravující soudní přezkum platnosti rozhodčího nálezu, který byl tímto soudem vydán dne 7. prosince 2012. Tato volba tedy umožnila Slovenské republice jako straně sporu domáhat se v souladu s tímto právem soudního přezkumu tohoto rozhodčího nálezu a obrátit se za tímto účelem na příslušný německý soud. Takovýto soudní přezkum může uvedený soud provést ovšem pouze jen v rozsahu, v němž to dovoluje vnitrostátní (v tomto případě německé) právo. Kromě toho § 1059 odst. 2 občanského soudního řádu stanoví jen omezený přezkum týkající se zejména platnosti rozhodčí dohody z hlediska použitelného práva nebo souladu uznání nebo výkonu rozhodčího nálezu s veřejným pořádkem.

Obchodní arbitráž

Pokud jde o obchodní arbitráž, SDEU zopakoval, že požadavky na účinnost rozhodčího řízení odůvodňují to, že přezkum rozhodčích nálezů prováděný soudy členských států má omezený charakter, za předpokladu, že základní ustanovení unijního práva mohou být v rámci tohoto přezkumu přezkoumána, a případně mohou být předmětem řízení o předběžné otázce před Soudním dvorem.[10]

Investiční arbitráž

Takové rozhodčí řízení, jako je to, které je zakotveno v článku 8 BIT, se nicméně podle názoru SDEU liší od obchodní arbitráže. Zatímco obchodní arbitráž má původ ve svobodné vůli dotčených smluvních stran, rozhodčí řízení má původ v dohodě, na základě níž členské státy souhlasily s vynětím sporů, které by se mohly týkat uplatňování nebo výkladu unijního práva, z pravomoci svých vlastních soudů, a tedy ze systému soudních opravných prostředků, které jim v oblastech pokrytých unijním právem ukládá stanovit čl. 19 odst. 1 druhý pododstavec SEU.[11]

Za těchto okolností není možné úvahy týkající se obchodní arbitráže uvedené v předchozím odstavci podle názoru SDEU přenést na takové rozhodčí řízení, jako je to, které je zakotveno v článku 8 BIT, tedy na mezinárodní investiční arbitráž.

Z toho důvodu je pak podle SDEU nutné vzhledem ke všem charakteristickým rysům rozhodčího soudu uvedeného v článku 8 BIT vycházet z toho, že uzavřením BIT členské státy, které jsou jejími smluvními stranami, založily mechanismus řešení sporů mezi investorem a členským státem, který může vyloučit, že tyto spory, přestože by se mohly týkat výkladu nebo uplatňování unijního práva, budou řešeny způsobem zaručujícím plnou efektivitu tohoto práva.

Ustálená judikatura SDEU uvádí, že mezinárodní dohoda, která počítá s vytvořením soudu pověřeného výkladem jejích ustanovení, jehož rozhodnutí budou pro orgány, včetně Soudního dvora, závazná, v zásadě není s unijním právem neslučitelná. Pravomoc EU v oblasti mezinárodních vztahů a její způsobilost k uzavírání mezinárodních dohod totiž nezbytně zahrnují možnost podřídit se ve věcech výkladu a použití ustanovení takových dohod rozhodnutím soudu vytvořeného nebo určeného na základě těchto dohod, za předpokladu, že je respektována autonomie Unie a jejího právního pořádku.[12]

V projednávaném případě jde však podle názoru SDEU kromě toho, že spory spadající do pravomoci rozhodčího soudu podle článku 8 BIT mohou souviset s výkladem jak Dohody o podpoře a ochraně investic, tak s výkladem unijního práva, rovněž o to, že možnost předkládat tyto spory (rozhodčímu) orgánu, který není součástí soudního systému EU, je stanovena v Dohodě o podpoře a ochraně investic, jakožto v dohodě, kterou neuzavřela EU, ale členské státy.

Uvedený článek 8 tedy může kromě zásady vzájemné důvěry mezi členskými státy zpochybnit i zachování specifického charakteru práva zavedeného Smlouvami, který zaručuje řízení o předběžné otázce upravené v článku 267 SFEU, a není proto v souladu se zásadou loajální spolupráce připomenutou v bodě 34 tohoto rozsudku.

SDEU následně konstatoval, že článek 8 BIT ohrožuje autonomii unijního práva, a uzavřel právní větou, že

„Články 267 a 344 SFEU musí být vykládány v tom smyslu, že brání takovému ustanovení, obsaženému v mezinárodní dohodě uzavřené mezi členskými státy, jako je článek 8 BIT, podle něhož investor z jednoho z těchto členských států může v případě sporu týkajícího se investic v druhém členském státě zahájit řízení proti poslední uvedenému členskému státu před rozhodčím soudem, jehož pravomoc je tento členský stát povinen uznat.“

Co uvedené rozhodnutí SDEU znamená?

Žádné hodnocení, které přichází jen chvíli poté, co byl stěžejní rozsudek jakéhokoliv vysokého soudu vydán, nemůže být zcela objektivní a ustálené, neboť nemá výhodu časového odstupu. To však neznamená rezignovat na něj. Podle mého názoru představuje rozsudek, jehož obsah byl z větší části citován shora v textu tohoto příspěvku, zásadní odklon od dosavadní rozhodovací praxe SDEU, která dosud respektovala autonomní pravidla rozhodčího řízení vedeného mezi členským státem na jedné straně, a investorem jiného členského státu na straně druhé, a rozhodčí nálezy vydané ad hoc tribunály v těchto rozhodčích řízeních (v mezinárodní investiční arbitráži) byly součástí právního mechanismu řešení sporů z mezinárodních dohod o podpoře a ochraně investic, jak se tento mechanismus postupně vyvinul v posledních cca 50 letech až do dnešní, a to mezinárodně respektované podoby.

Z výše uvedeného lze dovodit následující:

I. Rozhodnutí SDEU znamená prakticky zneplatnění všech rozhodčích doložek obsažených v dvoustranných mezinárodních dohodách o podpoře a ochraně investic, a je tedy z hlediska vystupování členských států jako smluvních stran v oblasti mezinárodního práva výrazným zásahem do autonomie jejich mezinárodněprávní subjektivity, neboť dnes jsou zneplatněny dohody o řešení sporů uzavřené mezi členskými státy a zítra mohou být zneplatněny jiné mezinárodní smlouvy jimi uzavřené, a to třeba právě s odkazem na zde uváděné rozhodnutí SDEU, jakožto na precedent. Z mého pohledu tak nelze mluvit pouze o tom, že uvedené rozhodnutí je za hranou, neboť i takové vyjádření by bylo příliš diplomatické a zbytečně

zdvořilé.

II. SDEU se zcela odklonil od své dosavadní rozhodovací praxe vztahující se k oblasti obchodní arbitráže, podle které platilo, že mezinárodní dohoda, která mimo institucionální a soudní rámec EU počítá s vytvořením zvláštního soudu pověřeného výkladem a uplatňováním ustanovení této dohody, je slučitelná s unijním právem, pokud neohrožuje autonomii unijního právního řádu. SDEU také nikdy předtím nevyjádřil žádné výhrady k vytvoření soudního systému, jehož cílem by bylo řešení sporů týkajících se výkladu nebo uplatňování samotných ustanovení příslušné mezinárodní dohody a který by nezasahoval do pravomocí soudů dotyčných členských států týkajících se výkladu a uplatňování unijního práva.

III. Rozhodnutí se navíc argumentačně vztahuje pouze k řešení sporů z dohod o podpoře a ochraně investic uzavřených mezi členskými státy (BIT jsou mezi jednotlivými členskými státy EU uzavřeny stovky) a neřeší situaci, kdy bude rozhodčí soud rozhodovat na základě rozhodčí doložky obsažené v BIT spor mezi členským státem EU a státem, který členem EU není. Pokud SDEU i v tomto případě dovodí, že řešení takového sporu takovým rozhodčím soudem je v rozporu s právem EU, bude to porušením mezinárodního práva; pokud SDEU naopak dovodí, že závěry uvedené v tomto rozhodnutí se vztahují pouze na BIT uzavřené mezi členskými státy, bude takový závěr diskriminační.

IV. Rozhodnutí SDEU jakožto ryze právní dokument samozřejmě vůbec nezohledňuje, že od existence dohod o podpoře a ochraně investic uzavřených mezi členskými státy anebo mezi členskými státy a třetími zeměmi, včetně v nich obsaženého speciálního procesního mechanismu řešení sporů, se odvíjí důvěra investorů z členských států EU, ale i z třetích zemí, která může být po destrukci těchto desítky let zavedených mechanismů výrazně otřesena. Pokud EU označila již před cca 10 lety mezinárodní investiční arbitráže konané na základě BIT za problém a chtěla jej řešit, měla tak učinit cestou mezinárodního práva veřejného, a nikoliv jednostranným rozhodnutím SDEU jako soudu jedné mezinárodní organizace, který je navíc z hlediska mezinárodního práva sám svojí povahou soudem rozhodčím (je soudem zřízeným mezinárodní smlouvou a jeho rozhodnutí zavazují jen její signatáře) a jehož postavení se tedy od postavení rozhodčích soudů v BIT prakticky v ničem neliší.[13]

V. Z hlediska mezinárodního rozhodčího řízení je to neuvěřitelně špatná zpráva, která ohrožuje samotný základ světové arbitráže a právně vyčleňuje členské státy EU mimo rámec dohod o podpoře a ochraně investic, jež najednou „z ničeho nic“ postrádají jakýkoliv právní i obchodně-protekciový význam, díky němuž byly uzavřeny, neboť po vyloučení možnosti řešit spory z investic prostřednictvím investiční arbitráže jsou ostatní ustanovení Dohod o podpoře a ochraně investic téměř bez významu. V systému mezinárodní investiční arbitráže se jednalo totiž právě o vytvoření specifického právního systému, vylučujícího národní soudy z rozhodování o nárocích investorů vůči hostitelským státům, neboť předchozí praxe práva mezinárodního obchodu jasně ukázala, že národní soudy rozhodují o nárocích investorů zaujatě a politicky ve prospěch hostitelských států, jejichž jsou státními orgány. SDEU však nyní otáčí svým jednostranným rozhodnutím kolo dějin doslova o 180 stupňů a naopak vylučuje z řešení sporů mezi investory a členskými státy rozhodčí soudy, ad hoc k tomu zřízené na základě mezinárodních dohod, ratifikovaných suverénními parlamenty členských států, jež jsou součástí tezauru mezinárodního práva každé jednotlivé země (státu), která je subjektem mezinárodního práva a jejich signatářem.

VI. Je rovněž otázkou, jak se budou na rozhodnutí SDEU tvářit země, které jsou z hlediska globálního obchodu klíčové a nejsou členy EU, jako např. USA, Rusko, Čína, Velká Británie a další, až se dozví, že jimi uzavřené investiční dohody BIT a MIT v EU neplatí, resp. že na jejich základě nelze řešit spory z dohod o podpoře a ochraně investic jejich investorů, které v uplynulých 50 let hojně uzavíraly s jednotlivými státy, jež jsou nyní členskými státy EU, za účelem ochrany svých investorů a podpory jejich obchodní expanze. S trochou nadsázky lze říci, že až se Donald Trump dozví, že americké investice v EU nejsou chráněny podle mezinárodních dohod, které USA uzavřely s jednotlivými členskými státy EU, a to bez toho, aby o tom předtím s USA kdokoliv z EU jednal, nebo dohody vypověděl, bude se - eufemisticky řečeno - „oprávněně zlobit.“

VII. Rozhodnutí SDEU se tak, jak je napsáno, navíc plně vztahuje nejen na dvoustranné (bilaterální) dohody o podpoře a ochraně investic (BIT), ale jeho závěry lze plně vztáhnout i na vícestranné (multilaterální) mezinárodní dohody (MIT), jako je např. Washingtonská úmluva o řešení sporů (ICSID). Představa, že SDEU svým rozhodnutím zcela rozsypal desetiletí budovanou ochranu BIT a MIT, je děsivá a sotva se jí věří. Největší a nejprestižnější světové rozhodčí soudy jako je Arbitrážní institut v Stockholmu, Rozhodčí soud při Mezinárodní obchodní komoře v Paříži (ICC) nebo Londýnská arbitráž (LCIA), jejichž funkcionáři jsou přímo uváděni jako appointing authority v mezinárodních Dohodách o podpoře a ochraně investic, stejně jako rozhodci Střediska pro řešení sporů, mohou pomalu začít rozprodávat stoly a židle.

VIII. Veliké nebezpečí znamená rozhodnutí SDEU i pro obchodní arbitráž, byť se SDEU v jednom odstavě otázkou obchodní arbitráže věnuje a konstatuje, že *„Pokud jde o obchodní arbitráž, požadavky na účinnost rozhodčího řízení odůvodňují omezený charakter přezkumu rozhodčích nálezů prováděného soudy členských států.“*, po tomto rozhodnutí bych tomu, že v oblasti obchodní arbitráže SDEU svůj postoj rovněž nezmění, příliš nevěřil. Bude zde spíše snaha oba systémy obchodní a investiční arbitráže judikturně aproximovat a pokračovat v restriktivní politice namířené vůči autonomním právním pravidlům.

IX. Navíc ani samotná argumentace SDEU není vůbec přesvědčivá. Hlavní argument postavil SDEU na tom, že rozhodčí soud podle BIT nelze považovat za soud členského státu a proto nemá povinnost předkládat předběžnou otázku SDEU, v důsledku čehož není zajištěna harmonizace unijního práva. Přitom však opomněl, že takový výsledek lze zajistit, resp. je garantován prostřednictvím národních soudů členských států (rozhodujících následně o tom, zda je vydaný rozhodčí nález v souladu s veřejným pořádkem dané země), které - rozhodující v poslední instanci - podle čl. 267 SFEU takovou povinnost mají. To je Soudnímu dvoru evidentně málo.

X. S ohledem na to, že předseda Správní rady Mezinárodního střediska pro řešení sporů z investic (ICSID)[14], je zároveň prezidentem Světové banky a zasedání Správní rady Mezinárodního střediska pro řešení sporů z investic jsou přímo navázána na výroční zasedání Mezinárodního měnového fondu, je atak SDEU na rozhodčí doložky sjednané prostřednictvím ICSID současně atakem i na samotný systém řešení investičních sporů, podporovaný Světovou bankou a Mezinárodním měnovým fondem. Bude proto zajímavé sledovat, zda bude v tomto příspěvku vyložený judikát SDEU brzy označen za „nepovedený“, nebo zda naopak znamená, že éra mezinárodních arbitráží právě skončila.

JUDr. Luděk Lisse, Ph.D., LL.M.,

advokát LISSE LEGAL a ředitel Ústavu práva a právní vědy, o.p.s.

[LISSE LEGAL - Lisse&partners](#)

Jablonského 640/2
170 00 Praha 7

Tel.: +420 777 705 807
e-mail: advokat@lisse.cz

[Ústav práva a právní vědy, o.p.s.](#)

Jablonského 640/2
170 00 Praha 7

Tel.: +420 224 247 011
gsm: +420 800 208 008
e-mail: podatelna@ustavprava.cz

---

[1] Hlavním cílem řízení je zajištění jednotného výkladu a provádění unijního práva. Řízení o předběžné otázce se zahajuje na návrh soudu členského státu. Soudní dvůr nerozhoduje o merituu věci, ale pouze o výkladu dotčeného ustanovení unijního předpisu. Pro Nejvyšší soud jako soud rozhodující v posledním stupni je stěžejní třetí odstavec článku 267 SFEU, který mu stanoví povinnost obrátit se na Soudní dvůr v případě nejasného výkladu unijního práva, výjma situace, kdy a) byl výklad poskytnut v předchozí judikatuře Soudního dvora EU (tzv. doktrina acte éclairé), b) je výklad sporného ustanovení jednoznačný na základě srovnání terminologie a jazykových verzí textu v jednotlivých členských státech (doktrina acte clair), c) otázka unijního práva není významná pro řešení sporu. (Srov. rozsudek C-283/81 CILFIT).

Soudy nižších stupňů mají bezvýhradní povinnost obrátit se na Soudní dvůr EU s předběžnou otázkou v případech, kdy zpochybňují platnost aktu EU, nebo při odchýlení se od ustálené judikatury SDEU. Doporučení pro vnitrostátní soudy k řízením o předběžné otázce s praktickými informacemi je dostupné na www, k dispozici >>> [zde](#).

[2] Stejně dovozuje i tuzemský ústavní soud, naposledy v nález Ústavního soudu České republiky ze dne 26. 9. 2017, sp. zn. II. ÚS 4255/16, označeném jako „ÚS: Povinnost soudu podat předběžnou otázku k SDEU“, kde vyslovil právní názor, že „I. Pokud postup soudu, proti jehož rozhodnutí není přípustný opravný prostředek podle vnitrostátního práva, v řízení o potvrzení rozsudku jako evropského exekučního titulu pro nesporné nároky podle nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 805/2004 závisí na výkladu pojmu

„nesporný nárok“, který je autonomním pojmem unijního práva, musí tento soud při pochybnostech o jeho výkladu položit předběžnou otázku Soudnímu dvoru Evropské unie podle čl. 267 SFEU.

II. Vyslovil-li Soudní dvůr názor, že nárok může být považován za „nesporný“, pokud dlužník nečiní nic pro to, aby se nároku bránil, tím, že na výzvu soudu neoznámí, že se hodlá obhajovat nebo se nezúčastní nařízeného jednání (rozsudek ve věci C-511/14 Pebros Servizi), nelze souhlasit s tím, že výklad unijního práva byl v daných souvislostech soudu, který nárok jako „nesporný“ nepotvrdil, zcela zřejmý a neměl důvod o něm pochybovat. Jestliže žalovaná svůj dluh před zahájením řízení uznala, jednání se sama ani jí ustanovený opatrovník nezúčastnili ani nevznesli v jeho průběhu žádné námítky, porušil soud, který svůj závěr o povaze nároku řádně nevysvětlil ani neodůvodnil, proč nepoložil Soudnímu dvoru předběžnou otázku, právo stěžovatelky na spravedlivý proces a právo na zákonného soudce.“

[3] Viz [posudek 2/13 (Přistoupení Unie k EÚLP), ze dne 18. prosince 2014, EU:C:2014:2454, bod 201 a citovaná judikatura].

[4] [v tomto smyslu viz posudek 2/13 (Přistoupení Unie k EÚLP), ze dne 18. prosince 2014, EU:C:2014:2454, body 165 až 167 a citovaná judikatura].

[5] [posudek 2/13 (Přistoupení Unie k EÚLP), ze dne 18. prosince 2014, EU:C:2014:2454, body 168 a 173, jakož i citovaná judikatura].

[6] [posudek 2/13 (Přistoupení Unie k EÚLP), ze dne 18. prosince 2014, EU:C:2014:2454, bod 174].

[7] [v tomto smyslu viz posudek 1/09 (Dohoda o vytvoření jednotného systému pro řešení sporů týkajících se patentů), ze dne 8. března 2011, EU:C:2011:123, bod 68 a posudek 2/13 (Přistoupení Unie k EÚLP), ze dne 18. prosince 2014, EU:C:2014:2454, bod 175, jakož i rozsudek ze dne 27. února 2018, Associação Sindical dos Juizes Portugueses, C-64/16, EU:C:2018:[...], bod 33].

[8] [posudek 2/13 (Přistoupení Unie k EÚLP), ze dne 18. prosince 2014, EU:C:2014:2454, bod 176 a citovaná judikatura].

[9] [v tomto smyslu viz posudek 1/09 (Dohoda o vytvoření jednotného systému pro řešení sporů týkajících se patentů), ze dne 8. března 2011, EU:C:2011:123, bod 82 a citovaná judikatura].

[10] V tomto smyslu viz rozsudky ze dne 1. června 1999, Eco Swiss, C-126/97, EU:C:1999:269, body 35, 36 a 40, jakož i ze dne 26. října 2006, Mostaza Claro, C-168/05, EU:C:2006:675, body 34 až 39.

[11] V tomto smyslu viz rozsudek ze dne 27. února 2018, Associação Sindical dos Juizes Portugueses, C-64/16, EU:C:2018:[...], bod 34.

[12] V tomto smyslu viz posudky 1/91 (Dohoda EHP - I), ze dne 14. prosince 1991, EU:C:1991:490, body 40 a 70; 1/09 (Dohoda o vytvoření jednotného systému pro řešení sporů týkajících se patentů), ze dne 8. března 2011, EU:C:2011:123, body 74 a 76, jakož i 2/13 (Přistoupení Unie k EÚLP), ze dne 18. prosince 2014, EU:C:2014:2454, body 182 a 183.

[13] LISSE, L.: Pravomoc ESD rozhodovat jako rozhodčí soud, Ústav práva a právní vědy, o.p.s., ke stažení zde. ESD je ostatně podle názoru autora této statě rozhodčím soudem nejen v případech, kdy jeho pravomoc založí rozhodčí doložka obsažená ve smlouvě mezi tou či onou korporací se sídlem v některém z členských států EU na jedné a některým z orgánů Unie na straně druhé, ale generelně (obecně), neboť každou jednotlivou část zakladatelských smluv EU zakládající pro řešení určitého konkrétního sporu pravomoc Soudu prvního stupně nebo Evropského soudního dvora je třeba považovat za rozhodčí doložku svého druhu, sjednanou konsensuálně jednotlivými členskými státy EU.

[14] ŘEZNÍČEK, D., HEJNÁ, A.: Mezinárodní středisko pro řešení sporů z investic ICSID, příspěvek publikovaný na www.epravo.cz dne 15. 9. 2011: „Mezinárodní středisko ICSID (International Centre for Settlement of Investment Disputes) bylo zřízeno na základě mnohostranné dohody, kterou je Úmluva o řešení sporů z investic mezi státy a občany druhých států z roku 1965 tzv.

Washingtonská úmluva. ICSID je jednou ze členských organizací Skupiny Světové banky, jejímž hlavním cílem je usnadňovat smířčí a rozhodčí řešení sporů z mezinárodních investic. Sídlem Mezinárodního střediska je Washington D.C. Jak vyplývá z výroční zprávy za rok 2014 v současné době má Washingtonská úmluva 159 signatářských států, z nichž 150 už dohodu ratifikovalo, a jsou tedy plnoprávními členy organizace. Mezinárodní středisko je považováno za přední mezinárodní

rozhodčí instituci v rámci rozhodování investičních sporů.“

© EPRAVO.CZ - Sbírka zákonů , judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Nová pravidla ICC pro rozhodčí řízení: Přehled klíčových změn účinných od 1. června 2026](#)
- [Zákon Lugového: jak Rusko přepisuje pravidla mezinárodních arbitráží](#)
- [Mezinárodní dožádání a lhůta pro stanovení daně: kritéria účelnosti, věcnosti a včasnosti v judikatuře](#)
- [Rozvod s mezinárodním prvkem a související otázky péče o děti a výživného](#)
- [Závaznost prorogační doložky v konosamentu pro třetí osoby ve světle aktuální judikatury Soudního dvora Evropské unie](#)
- [Prověřování zahraničních investic v EU: současný rámec, česká praxe a očekávané změny](#)
- [Přezkum rozhodnutí CAS vnitrostátními soudy Evropské unie](#)
- [Důkladnější přezkum rozhodnutí vydaných Rozhodčím soudem pro Sport](#)
- [Řízení o navrácení nezletilého dítěte ve věcech mezinárodních únosů dětí](#)
- [Mezinárodní příslušnost v případech ručení člena voleného orgánu společnosti podle § 159 odst. 3 o.z.](#)
- [Rozhodčí soud VIAC ve Vídni - dobrá volba pro české spory?](#)